

Jurats en cap i regidors majors d'Eivissa i Formentera

per Joan Planells Ripoll

L'any 1790 es constituïren ajuntaments a cada una de les divuit parròquies foranes erigides el 1785 pel bisbe Manuel Abad y Lasierra. D'aquest moment fins a l'inici de la tercera dècada del segle XIX hi hagué a les Pitiüses dinou municipis amb llurs respectius batles o regidors. Aqueixa proliferació d'administracions diferents trencava un període de 490 anys, durant els quals els jurats de l'antiga Universitat o els regidors de l'Ajuntament de la Nova Planta presidiren l'administració de tot l'espai illenc.

El 15 d'abril de 1299 el rei En Jaume II de Mallorca firmava una concessió als eivissencs amb la qual atorgava «que del primer dia del primer mes d'abril i d'aquí en avant per cascun any en aquell mateix dia, així el batle nostre d'Eivissa com los altres batles dels honrats Arquebisbe i Paborde de Tarragona puguin i siguin tenguts elegir tres prohòmens del dit lloc i vila i illa d'Eivissa en jurats, los quals tres prohòmens siguin tenguts jurar que procuraran, tractaran i ordenaran aquelles coses que siguin i pertanyaran a honor i profit nostre i dels altres senyors i bon estament i comú profit dels hòmens de la dita illa».

D'acord amb aquest atorgament reial, des del primer d'abril de l'any 1300 anaren succeint-se, per torn anual, les ternes de jurats que dirigien l'administració dels assumptes concernents a la totalitat —*Universitas*, en llatí— dels habitants de les Pitiüses.

La progressiva complexitat de la tasca que els fou encomanada féu, lògicament, que amb el temps s'anassin configurant noves funcions i es creassin càrrecs nous per exercir-les. L'organisme administratiu que en resultà, encapçalat sempre pels jurats, va rebre, precisament a causa del seu àmbit general de jurisdicció, el nom d'*Universitat*.

A mitjan segle XV fou creada la nova figura d'un quart jurat, i de llavors ençà els jurats sempre foren quatre; i quatre seguiren sent els regidors, quan el Decret de Nova Planta va canviar l'organització i la nomenclatura de la Universitat.

Els jurats pertanyien als diferents estaments en què estava estructurada la societat illenca i els representaven. Dits estaments, aleshores anomenats mans, eren tres: mà forana, mà mitjana i mà major. La mà forana o mà de fora era l'estament dels pagesos. La mà mitjana estava composta pels anomenats *artistes* (apotecaris, especiers i barbers o cirurgians), pels mercaders modestos i algun notari novell, i pels menestrals o artesans (ferrers, fusters, paraires, teixidors, sastres, sabaters...). La mà major la formaven aquells que, segons un document de l'època, «eren els millors i més rics de tota l'illa». Terratinents, mercaders enriquits, doctors en medicina i doctors en drets, i, fins al començament del segle XVIII, la major part dels notaris eren les principals categories que integraven aquest estament superior.

A cada mà corresponia un dels tres jurats *originaris*; i el quart

el compartien, amb alternància anual, la mà mitjana i la mà major fins que, a la darrerria del segle XVI, passà definitivament a ser de mà major amb el nom de jurat segon de dita mà.

El jurat primer de mà major s'anomenava jurat en cap i quan, després de la guerra de Successió, es modificaren les designacions, rebé el nom de regidor primer o major. Els jurats en cap i els regidors majors posseïen el grau més alt de poder que un habitant d'Eivissa podia pretendre dins l'horitzó de la seua terra. Ells eren els qui presidien tots els altres càrrecs de l'organigrama de govern municipal. I eren la màxima autoritat d'Eivissa, llevat del governador, de manera que, quan s'esdevengué que aquest morí, sense que les instàncies competents tenguessin temps de proveir la successió, el jurat en cap del moment es féu càrrec interinament de la governació.

Un poble interessat per la seua tradició i entusiasta de les seues peculiaritats mai no hauria hagut de perdre el record d'aqueixos personatges que, encara que no sempre el marcassin, almenys mantengueren durant segles el rumb d'Eivissa cap al port en el qual ara es troba ancorada. A fi de comptes ells foren els màxims exponents del tipus d'home de govern que la cultura i el dinamisme de la societat eivissenca foren capaços de modelar. I si és ver que totes les col·lectivitats tenen els governants que es mereixen, ells són la mesura dels mèrits de moltes generacions d'eivissencs. Per això ara la tasca de rescatar els

seus noms de l'oblit suscita una mica la sensació d'estar pagant a la història un deute de justícia, i es nodreix d'una certa esperança que la llista que se n'aconsegueixi recollir pugui almenys servir per estalviar noms de peixos i ocells en el retolament dels carrers de les noves urbanitzacions.

La major part dels noms d'antics jurats i regidors que s'han pogut recuperar figuren, lògicament, en la documentació conservada de l'antiga Universitat i de l'Ajuntament del segle XVIII. La font més rica són els llibres de Juraria i de Regidoria, els quals normalment contenen les actes dels sorteigs de càrrecs de la Universitat o, durant l'època borbònica, les llistes de càrrecs municipals elaborades a Mallorca. Una altra font no menys preable, i que permet sovent reomplir llacunes dels anteriors documents, és el conjunt de llibres sacramentals de la parròquia de Santa Maria, puix que si un jurat o regidor participava en l'administració d'un sacrament, bé fos com a pare o padrí d'un infant batejat, o com a contraient o testimoni d'un enllaç matrimonial, en la partida corresponent se solia fer constar la seua condició de magistrat municipal.

Garbellant documents d'aquells han emergit fins a 99 jurats en cap i 18 regidors majors.

Per evitar confusions en les dates que es proposen d'aquí endavant, mai no s'ha d'oblidar que els 365 dies de regiment dels jurats cavalcaven damunt dos anys naturals diferents. Al principi exercien el càrrec del primer d'abril d'un any fins al trenta-u de març del següent; i, almenys de 1501 a 1715, l'exerciren del primer de juny fins al trenta-u del maig vinent. Per tal de simplificar la numeració, aquí només s'indica l'any d'entrada en funcions. I quan a un jurat se li assignen dos o més anys és per assenyalar que va exercir el càrrec més d'una vegada. Amb el parèntesi es vol expressar variació en la duració normal

del càrrec: una prolongació fins a dos anys seguits o una reducció a menys de dotze mesos.

Els regidors, durant el segle XVIII, conservaven el càrrec almenys durant un bienni, el qual es comptava del primer de gener d'un any fins al trenta-u de desembre de l'altre. Per això, tractant-se de regidors, s'expressa el seu període de govern indicant els dos anys del bienni.

Del segle XVIII queden per identificar solament 3 regidors majors: els dels biennis 1740-1741 / 1776-1777 / 1786-1787.

Del segle XVII resta la incògnita de 10 jurats: els de 1601, 1606, 1607, 1609, 1610, 1613, 1618, 1631, 1641 i 1678.

Dels darrers 50 anys del segle XVI queden els buits dels jurats dels anys 1554, 1560, 1565, 1566, 1570, 1572, 1573, 1577, 1578, 1589 i 1592. En total 11 anys que queden a les fosques.

De 1550 endarrera ja no resulta pràctic comptar les faltes, perquè ompliríem la pàgina de dates; és més senzill enumerar els casos coneguts. De tota la primera part del segle XVI ja sols ha sét possible de conèixer els jurats en cap de tretze anys; del segle XV complet, només els de sis anys; i del segle XIV, el d'un sol any.

Per presentar-ne la relació s'ha adoptat l'ordre alfabètic dels cognoms paterns amb el propòsit de fer ressortir la influència que no sols els individus, sinó també els diferents llinatges han exercit dins la societat illenca.

Quan es tracta de regidors, aqueixa circumstància s'assenyala afegint una R al nom.

A mesura que un s'endinsa en el passat es fa més difícil trobar els cognoms materns. Per això molts de noms de la llista presenten solament el primer cognom.

Almarge, Martí 1681, 1697, (1699, 1700)

Arabí Garau, Joan 1600

Arabí, Doctor Marc Benet 1612

Arabí Castelló, Miquel 1628

Arabí Serra, Vicent 1649, 1658, 1662, 1672

Els passats de 100 llibres de Juraria i la trentena de Regidoria conservats a l'Arxiu Històric de l'Ajuntament d'Eivissa ens permeten conèixer els noms d'una gran part dels antics jurats en cap i regidors majors.

Arabí Llobet, Josep (R) 1768-1769 / 1770-1771

Aracil, Salvador 1702 (1705, 1706), (1715-1723)

Arroyos, Antonio (1710, 1711)

Balansat, Pere 1501, 1513

Balansat Serra, Francesc 1623, 1626

Balansat Joan, Pere Antoni 1636, 1644

Balansat Cucarella, Bernat 1659

Balansat Jover, Joan 1668, 1675

Balansat Tur, Basili 1689 (1692)

Balansat Bonet, Basili (R) 1728-1729

Balansat Riambau, Ignasi (R) 1750-1751

Barceló, Josep 1660

Bardají, Pere (R) 1730-1731 / 1734-1735 1746-1747

Bas Taltavull, Joan (R) 1788-1789

Bermeu, Miquel 1630

Bonet «Orvaia», Guillem 1665

Bonet Coll, Pere Onofre (1687)

Botino Ferrer, Francesc 1688

Botino Riambau, Josep (R)
1738-1739 / 1756-1757
Bru, Ramon 1538
Bru, Ramon 1620
Camaró Fortaner, Nicolau 1632
Castelló, Bernat 1553, 1561,
1564, 1568, 1575

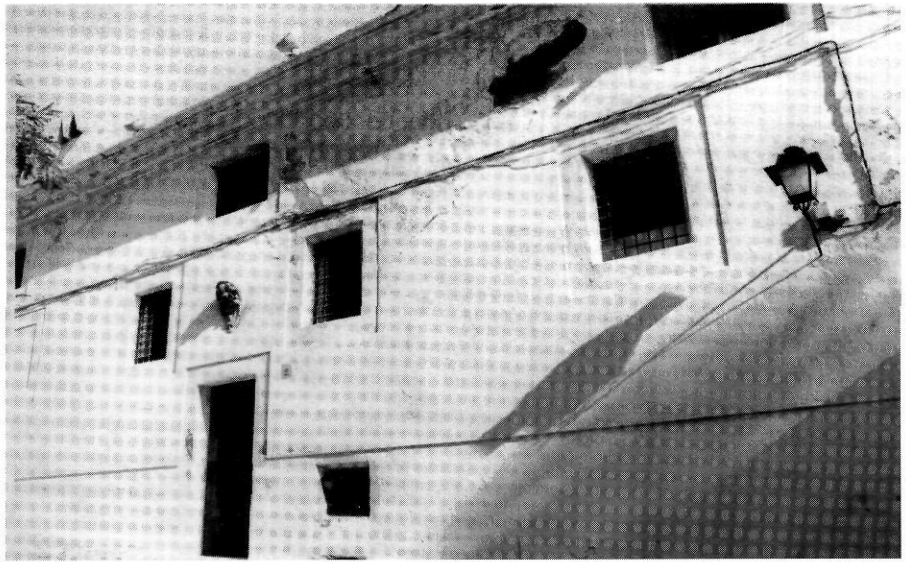
Clapers, Joan 1588
Francolí, Macià 1491
Francolí, Benet 1551
Gamir, Joan 1602, 1616
Gotarredona Planells, Doctor
Josep (R) 172-1773 / 1778-1779
Guasc Ribes, Pere 1657

Torre de Can Damià (Racó de les Salines). Alguns jurats en cap procedien de famílies de propietaris rurals. És el cas de Tomàs Tur Ribes, de la branca dels Turs del Racó de les Salines, que tenien les seues terres al voltant d'aqueixa torre.

Guasc Samar, Joan 1691, 1695,
1698
Guasc Samar, Antoni 1694,
1696, 1704
Joan, Climent 1530, 1534
Joan, Bernadí d'Antoni 1555
Joan, Andreu 1556, 1559
Joan, Miquel 1557
Joan, Antoni 1591
Joan, Andreu de Climent 1604
Joan, Bernadí de Bernadí 1611
Joan Arabí, Bernat 1635, 1640
Laudes Pineda, Francesc 1683,
1685, 1701
Llaneres Tur, Esteve 1703
Llaneres Riambau, Jaume (R)
1736-1737 / 1742-1743
Llaneres Espanyol, Francesc
(R) 1766-1767 / 1774-1775
Lledó, Joan 1536
Llobet Arabí, Jordi 1707, 1709
(1713, 1714)
Llobet Bermeu, Jordi (R)
1758-1759
Llobet Llaneres, Pere Ant (R)
1780-1781
Marí, Francesc 1435
Marí, Antoni 1479
Marsellès, Joan 1712
Montero Sanxis, Antoni (R)
1760-1761 / 1762-1763 / 1764-
1765
Nicolau, Perot 1505
Nicolau, Bernat 1512
Nicolau, Benet 1552, 1562
Nicolau, Perot 1751
Nicolau, Romeu 1580
Nicolau, Francesc 1586
Nicolau, Bernat 1593
Nicolau, Domingo 1624
Nicolau Esquerd, Francesc 1651,
1653
Nicolau Serra, Gaspar 1664;
1670, 1674, 1680
Nicolau Balansat, Doctor Do-
mingo 1686
Orvai, Guimó 1558, 1563
Orvai, Miquel 1569, 1574, 1603
Orvai, Francesc 1583
Orvai Sirvent, Pere 1596
Orvai «de Blanes», Francesc
1645
Orvai «de Blanes» Díaz, Pere
1663
Palerm Rosselló, Antoni Pau
1617-1622
Palerm Joan, Antoni 1642, 1648,
(1652)

Palerm Ribes, Miquel 1677
 Palau Tur, Doctor, Josep (R) 1782-1783
 Paniagua, Nicolás (R) 1726-1727
 Prats Balansat, Pere Fèlix (R) 1754-1755
 Quint, Nicolau 1545, 1567
 Riambau Tur, Joan 1599
 Riambau Tur, Pere Benet 1615
 Riambau Clapers, Joan Benet 1633, 1637, 1639
 Riambau Nicolau, Doctor Mateu (1652)
 Riambau Jover, Joan 1667, 1671
 Riambau Jover, Lluís 1673
 Riambau Bonet, Pere Onofre (R) 1724-1725 / 1732-1733
 Ribes Joan, Magí 1656
 Ribes Rosselló, Josep 1708
 Roig, Guillem 1423
 Rosselló, Miquel de Guillem 1625, 1627
 Rosselló Cucarella, Francesc 1654, 1661
 Rosselló Arabí, Cristòfol 1666, 1676, 1679
 Rosselló, Miquel de Miquel (1687)
 Rubió, Berenguer 1392
 Sabater, Jaume 1584
 Serra, Joan Miquel 1539, 1548
 Serra, Doctor Lluç 1647
 Sirvent, Benet 1582
 Sirvent, Jaume 1594, 1597, 1605
 Sirvent, Pere 1598
 Sirvent Nicolau, Joan 1629, 1634, 1638
 Taltavull Tur, Josep (R) 1784-1785
 Tur, Lluç 1498, 1502, 1513
 Tur, Bartomeu de Lluç 1527
 Tur, Bartomeu 1581
 Tur, Joan 1590
 Tur, Martí 1608
 Tur, Francesc 1614, 1619, 1621
 Tur Joan, Andreu de Lluís 1643, 1650, 1655
 Tur Joan, Joan de Francesc 1646
 Tur Ribes, Tomàs 1690, (1692)
 Vileta, Jaume 1490
 Vileta, Antoni 1576, 1579
 Vileta, Miquel 1585, 1587, 1595
 Vileta Balansat, Antoni 1682, 1684, 1693
 Vileta Llobet, Bartomeu (R) 1744-1745 / 1748-1749 / 1752-1753
 Pere Antoni Balansat Joan, Francesc Orvai «de Blanes»,

Can Montero, antiga residència dels descendents de Joan Baptista Botino, oriünd de Menton (Principat de Mònaco). Francesc Botino Ferrer, fill de Joan Baptista, fou jurat en cap i governador interi d'Eivissa. (Foto Rafa Domínguez).

Pere Guasc Ribes, Joan Balansat Jover i Francesc Botino Ferrer, essent jurats en cap, exerciren interinament el càrrec de governador d'Eivissa, per mort dels titulars don Joan de Castellví, don Bernat Salelles, don Francesc Miquel, don Jeroni Garcia i don Joan Baiarte, en març de 1637, novembre de 1645, juliol de 1657, gener de 1669 i febrer de 1689, respectivament.

La precedent llista de jurats i regidors, a més de permetre'ns conèixer els noms d'una gran part de les persones que han manat a la nostra terra, ens ofereix també una visió panoràmica de la que podríem denominar aristocràcia eivissenca dels segles XVI-XVIII. Nicolaus, Joans, Balansats, Riambaus, Turs, Arabins, Orvais, Rossellons, Viletes, Llobets, Llaneres, Francollins, Sirvents, Palerms, Botinos... són llinatges que varen capitanejar sovent el grup dels considerats «millors i més rics de tota l'illa». No sempre la coincidència de cognom significava pertinença a la mateixa família. De vegades un mateix llinatge representava branques diferents elevades a mà major des de troncs distints. Així succeïa amb els Balansats, Arabins, Turs, Palerms...

De totes aqueixes antigues estirps solament tres han arribat al segle XX: una branca de Balansats, els Llobets i els Gotarredones. Una altra branca de Balansats, els Monteros, els Arroyos, els Llaneres, una branca de Palerms i els Bardajins s'extingiren, per aquest ordre, dins el segle XIX. Totes les altres estirps de la llista desaparegueren abans d'acabar el segle XVIII.

El buit que deixaren les velles famílies de mà major l'ompliren nous llinatges, procedents sobretot de l'estament mariner i del sector mercantil amb aportacions forasteres d'oficials de l'exèrcit. Els Calbets, Cirers, Fajarnés, Fernández, Ferrers, Hernández, Llombards, Palaus, Pereyres, Pugets, Ramons, Riquers, Selleres, Sorans, Valarinos, Villangómez, Wallis, noves branques de Turs i Rossellons i els pocs llinatges antics supervivents constitueixen la mà major dels temps moderns, la burgesia terratinent eivisenca dels segles XIX i XX, de la qual sorgiren la major part dels alcaldes de l'ajuntament de Vila, fins a l'època de la restauració.

JOAN PLANELLS RIPOLL